

ביוגרפיה יצחק עדר

אבי, יצחק איז'ו איצ'ה מאיר מקסימיליאן גרוסברד עדר נולד בלידה ביתית לפני כמעט 88 שנים, ב 28 לינואר 1922 באנטוורפן לאימו חיה מבית עדער ולאביו שלמה גרוסברד, לו היה ייחוס אל הרבי מגור שכתב את הספר חידוש הרי"ם ושמו היה איצ'ה מאיר. אי לכך שם זה נפוץ בכל ענפי המשפחה וגם אבי זכה להקרא בשם זה.

הוא היה ילד בהיר שיער ובעל עיניים כחולות גדולות, בכור מבין 3 ילדים. בילדותו היה חולני ומלא פחדים כרימון (להגדרתו).

מכיוון שנחשב מחונן – נשלח לבית ספר 'לימודי התורה' טרם שמלאו לו שש שנים, שם למד לימודי יהדות ולימודים כלליים.

זכרונות ילדות חמים היו לאבי מבית סבו וסבתו, הורי אימו, חיים יהושע עדער ואשתו חנה, אותם היתה משפחתו הקטנה מבקרת כל שבת לקידוש ואז היו אוכלים מאכלים יהודיים ערבים לחיך כגון רגל קרושה, חמין, קוגל אטריות ותפ"א וכדומה. סב זה היה ממציא מתקנים שונים, סטייל ג'ים וויטהם, חזן ומלחין של ניגונים חסידיים.

מלבד הבקור אצל הסבים הבילוי האהוב על אבי היה קריאה. היה בולע ספרים בהולנדית, צרפתית עברית ויידיש. בין היתר מצא בביתו וקרא גם ספרים חילוניים כגון רומנים והגויות אותם שמר אביו, שנוגע מעט בנגע הציונות, מאחורי ספרי הקודש. חלק מהספרים שמצא היו כתובים גרמנית ואנגלית ובלית ברירה לימד את עצמו לקרוא גם בשפות אלה. בהיותו בתחילת גיל הנעורים נקלעה משפחתו לקשיים כלכליים עקב מחלה שאביו לקה בה.

על אף הקשיים הכלכליים שלחו אותו הוריו לישיבת 'עץ החיים' בעיר הידה המרוחקת כ 20 ק"מ מאנטוורפן, שם למד במשך שלוש וחצי שנים עד פריצת מלחמת העולם השניה בספטמבר 1939. שאז, בגיל 17 חזר לעיר כדי ללמוד מבני משפחתו את מקצוע ביקוע היהלומים.

במאי 1940 בהיות אבי בן 18 פלשו הגרמנים לבלגיה ואז פסק בלימודי המקצוע ונשלח כמו נערים יהודים ולא יהודים רבים עם פלוגות עבודה לעבודה בכפרים בדרום צרפת. שם נתקל לראשונה בדילמה שליוותה אותו לאחר מכן במשך שנים - שכן לא היה במקום מזון כשר והוא נאלץ 'להעלים' עין ממה שאכל כדי לשרוד.

כשחזר כעבור מספר חודשים לאנטוורפן הסתבר לו שמשפחתו – אימו ושני אחיו – ברחו לאנגליה. אבי עבר לגור בבריסל יחד עם בני משפחה נוספים ושם החל ללמוד ולעסוק במקצוע הפרוונות, מקצוע ששיגשג עקב הביקוש למעילים על ידי הצבא הגרמני. בבריסל לא הורגש כל כך הכבוש הגרמני בעיר אם לא היית יהודי או לאומי... כדי להתחמק מהגרמנים שאל אבי את זהותו של אחד מקניני הפרוות, בחור כפרי בשם קמיל ורמירן. הוא קבל מהבחור תעודת זהות מרופטת וכל שהיה עליו לעשות הוא להחליף את הצילום ולשחזר את החותמות.

במשך הזמן הלך מצב היהודים ונעשה רע- כשחוקי האפליה הגרמנים הושלטו שלב אחר שלב עד שבקיץ 1942, בתשעה באב, התחילו הגירושים למזרח, לאושוויץ. בשלב זה החלו היהודים לברוח בהמוניהם.

יעד הברירה של משפחת אבי היה שוויצריה ועשו זאת בנתיב דרך צרפת אותו התוותה רוזה בת דודתו. רוזה הסבירה לאבי כיצד עליו לנהוג ומסרה לו תיאור מדויק של הדרך של המבריחים השונים בדרך וסכומי הכסף שיש לשלם להם. אבי התכוון לנסיעה בכך שהצטייד בסכום כסף גדול ובשלושים יהלומים קטנים שאותם תפר בדש מעילו. אבי יצא עם קבוצה של 10 אנשים בנתיב של רוזה אך דבר מה השתבש ובאחת התחנות הם לא מצאו את איש הקשר ונעצרו על ידי ז'נדרמים צרפתים שהעבירו אותם לגרמנים. אבי שהבין את חומרת המצב מיהר לאכול את תעודת הזהות היהודית שלו דף אחר דף ואת הסיכות הסתיר באבק שבפינה וכך כשנחקר לא נמצאו עליו התעודות והוא אף העיד על עצמו שהוא אזרח בלגי נאמן המצוי בחופשה ולבסוף נעצר בתור המבריח של הקבוצה – מעשה פלילי שעליו נשלח לבית סוהר בבליה אך יתר בני הקבוצה, שלא השכילו להסתיר את יהדותם נשלחו לאושוויץ. כעבור מספר חודשים שוחרר וגילה שאיש בני משפחתו לא נותר בעיר ושבת המשפחה סגורים לן עבר לגור בבית מלון המשכיר חדרים לפי יום, של אדם בשם גסטון אותו הכיר בכלא. אבי התחזה בפני באי בית המלון כלאומן פלמי אנטישמי. מאוחר יותר הסתבר לו שגסטון ידע לכל אורך הדרך שאבי יהודי אך לקח את הסיכון והמשיך לארח אותו במלון ואף הביע את הערכתו לאבי על אומץ ליבו ותושייתו.

כשאזל כספו התחיל לעבוד במועצת היהודים כנער שליח במחלקת החבילות שם יכל לקבל תלושי מזון וגם משכורת. תפקידו היה להסתובב בין אנשי הקהילה ולהביא חבילות לעצורים שבמחנות הרכוז. בתפקידו זה היה עליו ללכת עם התג הצהוב. כך שחי בפיצול – במשך הבוקר היה נער שליח יהודי עם טלאי צהוב בצפון העיר ובערב היה נציגנאליסט פלמי נלהב בדרום העיר שהיה גם יוצא לסרטים ולקונצרטים. בתקופה זו הפך אבי ל'זאב בודד' שלא מגלה את אשר בנפשו, או כפי שהוא בעצמו ניסח זאת בספרו – 'החיים במלחמה עיצבו אותי כך שקשה לי לבטא את רגשותי'.

לאחר השחרור של העיר על ידי האנגלים בספטמבר 1944 הצטרף אבי לצבא הבלגי איתו התקדם לתוך גרמניה ותפקידו היה, בנוסף לתפקידיו לחימה, ללכוד חיילים ועריקים גרמנים שהסתתרו בקרב האזרחים. אבי היה יהודי יחיד ביחידתו וכונה עלידי חבריו יונס על שם יונה הנביא שנבלע על ידי לווייתן והוקא בשלום.

בסביבות פסח 1946 באחת מחופשות הצבא באנטוורפן התרחב ליבו בגאווה ובשמחה כשראה ברחוב חיילים יהודים דוברי עברית. היו אלה חיילי הברגידה היהודית. אחד מהם היה בן דודו שהציע לו הצעה שלא יכל לסרב לה לעלות לארץ ישראל.

אבי התבקש לעלות ארצה בזהות של אחד החיילים שההגנה רצתה להשאיר בבליה כמארגן עליה, מטולאי בשם אברהם מרגובסקי. וכך באניה צפופה עד פורט סעיד ואז ברכבת שעליה הסתבר בהמשך גם נסעו מייקל ובטי פוצ'טר דוארי – הגיע אבי לישראל לסרפנד ושם שוחרר מזהותו וממדיו של אברהם מרגובסקי ונשלח לקבוצ נען. בעודו שם נאספו כל הגברים על ידי הבריטים במסגרת ה'שבת השחורה'. אבי התרשם כל כך מהארגון והגאווה של הקבוצניקים זקופי הגו החליט שיהיה קבוצניק.

שני חברים שפגש באניה שהיו מגרעין הכשרה באנגליה- צבי כוכבי ואלק לברט הציעו לו להצטרף אליהם והוא נענה וכך הגיע לקבוץ האנגלו בלטי בנעמה הלא היא כפר בלום, ללא ידע והכשרה לחיי קבוץ אך עם רצון עז לחיות חיים כאלה. עבודתו הראשונה הייתה בבריכות הדגים יחד עם דייג שזוף מאד בשם יוחנן. אבי התלהב מעבודה זו והוא בחר בה להיות עבודתו במשך 17 שנה. בכפר בלום הכיר את עולם המוסיקה הקלאסית בהקשבה בשבתות לתקליטים בפטיפון ישן בצריפו.

כבעל נסיון של איש צבא קבל אבי על עצמו את תפקיד מפקד האזור במהלך תקופת ההתישבות במנסורה. בתקופת זו בהמשך, עם שוך הקרבות היה גם מרכז קניות שהיה בפועל 'גזבר חיפה' שעסק בכיסוי חובות וגלגול כספים וצ'קים בין הקבוצים. בתקופה זו היו לו לא מעט עימותים עם האקונומית של מנסורה שהייתה פזרנית בחומרי המזון ונתנה לחברים לקחת כמה שרצו ואף נהגה לאפות עוגות תפוחים בקצפת לחברים, כשאפילו בחדרה לא אכלו עוגות כאלה!!

אותה אקונומית, ששמה היה בטי פיינקוכן נשאה לו וילדה את ארבעת ילדיו שהפכו אותו בהמשך לסבא גאה ל 11 נכדים. לאחר תקופת הגזברות חזר לעבודתו המהנה בריכות הדגים תחת מרותו של יוחנן האגדי- ענף שהיה אז הרווחי בקבוץ! כשהיה חוזר ממשלוחי הדגים נהג להביא מתנה כלשהיא, בדרך כלל ממתק לילדיו עד שגילה בחנות בעיר את ספרי הטינטין הכתובים צרפתיים אותם אהב כל כך בילדותו וקנה מידי שבוע ספר בכדי לספר לילדיו. ההנאה שהפיק מהספרים ומהדרך בה סיפר אותם נשארה בזכרון של כל ילדיו ושל כל ילדי הקבוץ מאז ועד היום. בהמשך תרגם את כל הספרים להנאת ילדיו וכל ילדי הקבוץ.

מבחינה חברתית השתלב אבי בקבוץ בקבוצת 'הגרעין הצרפתי' עם ישראל ורחל, ג'ק ורות, מינה ויוחנן רימונד וראובן ואחרים שהיו קבוצה בעלת ייחוד בתוך הקבוץ וחלקם ימשיכו ויהיו לו חברה גם במקום משכנו כעת ..., בהמשך עשה עוד תפקידים בקבוץ- היה אקונום ואז מחסנאי של המפעל ובמקביל עסק באסוף ארכיוני ורשם של משרד הפנים שעקב אחרי הנכנסים והיוצאים מהקבוץ.

עבודת הארכיונאי הייתה העבודה אחרונה שבה עסק במשך 15 שנה ובמהלך הקים ארכיון לתפארת המתעד את ההסטוריה של כפר הנשיא ושל חברי המקום לאורך השנים.

כשנשאל אבי כיצד הוא מסכם את חייו אמר "אינני מצטער על דבר למרות שהנסיבות הן שהכתיבו את דרכי".

אוסף לבסוף, משפט- כבתו היחידה, ולתחושת גמ האהובה מאד, תמיד, שהתמזל מזלי שאיש מיוחד, יצירתי, חרוץ, רציני אך לעיתים שובב ונלהב זה הוא אבי.

שלומית עדר ליפשיץ

